

СЕКЦІЯ 10

ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Керівник секції: директор наукової бібліотеки, к. біол. н.
Т.Ю. Іванійчук*

*Секретар секції: заступниця директора наукової бібліотеки, к. ю. н.
Н.І. Зубченко*

ІВАНІЙЧУК ТАІСІЯ ЮРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
директор наукової бібліотеки, кандидат біологічних наук*

ЗУБЧЕНКО НАДІЯ ІГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
заступниця директора наукової бібліотеки, кандидат юридичних наук*

ДОРЕЧНА АНАЛОГІЯ ЧИ НЕДОЦІЛЬНА КАЛЬКА? КОРОТКИЙ НАРИС ЩОДО ЕКОСИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СПРАВИ

Сьогодні в публікаціях провідних фахівців бібліотечно-інформаційної справи досить активно використовується термін «екосистема бібліотек» [1; 11; 13; 16; 19]. Це викликає необхідність деяких уточнень щодо його використання задля виключення можливості введення у бібліотечну термінологію некоректного терміну, що призведе до комунікативної неточності, яка буде викликана залежністю терміна від контексту. Адже поняття «термін» (від латин. terminus – межа, кінець) тлумачиться як спеціальне слово (або словосполучення), що позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини [6].

Наразі термін «екосистема» використовується достатньо широко, охоплюючи різні сфери. Так, інформаційний портал «ЛІГА:ЗАКОН» рекламує свою екосистему, а кількість публікацій про банківські, технологічні, інформаційні екосистеми та навіть екосистеми ринку електронних книжок тощо лише зростає. Разом з тим, ніхто не скасував і класичне трактування поняття «екосистема», яке свого часу запропонував А. Тенслі.

Як слушно зазначають Я. П. Дідух, О. Л. Кузьманенко, «завданням кожної наукової дисципліни є формулювання поняття і таке його визначення, яке би забезпечувало, по-перше, ієрархію в системі понять (співвідношення між родовим та видовим рівнем, $A \in B + C + D$) і, по-друге, неможливість перетинання рівноправних понять ($B \neq C \neq D$)» [4].

Для загалу суспільних наук екосистемний підхід уперше було офіційно оприлюднено в межах нарад Конференцій Сторін Конвенції про охорону біорізноманіття (1992 р.). Ст. 2. Конвенції про біорізноманіття визначає екосистему, як динамічний комплекс спільнот рослин, тварин і мікроорганізмів та їх неживого середовища, що взаємодіють як функціональна одиниця. Саме в такому значенні термін широко використовується і у науковій літературі. Основні ідеї екосистемного концепту, репрезентовані і Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (2010 р.) [7].

Слід зазначити, що у 1970-80-х роках велика кількість вчених почали застосовувати до екологічних проблем економічну термінологію з метою акцентування уваги на залежність суспільства від природних екосистем і підвищення суспільного інтересу до збереження біорізноманіття.

Британський економіст Е. Ф. Schumacher у 1973 р був, ймовірно, першим, хто використав поняття «природного капіталу» [18], а термін «екосистемні послуги» вперше з'явився в роботі P.R. Ehrlich, А. Н. Ehrlich у 1981 р. [9].

У своїй роботі [15] видатний вчений Н. Т. Odum зазначав, що «як результат давно прогнозованого дефіциту енергії виникли питання взаємодії енергетики і навколишнього середовища, які обговорюються в законодавчих органах і парламентах, і власне енергетики та економіки, що пов'язані з інфляційними процесами».

В кінці 1990-х і на початку 2000-х рр. концепція екосистемних послуг почала розбудовуватись шляхом прийняття міжнародних документів: The United Nations Environment Programme's Annual Report for the year 2000 (UNEP, 2000); The Millennium Ecosystem Assessment (MEA, 2003) тощо.

У 2012 році концепція Зеленої економіки, представлена на саміті «Ріо + 20», визначила, що економічні показники залежать від ефективного управління екосистемою і біорізноманіттям, а також безперервних процесів екосистемних послуг. Це призвело до переходу в національній та міжнародній політиці від вивчення окремих елементів навколишнього середовища (повітря, вода, ґрунт, біорізноманіття) до комплексного підходу, заснованого на уявленні про єдність екосистеми.

Можна сперечатись щодо коректності використання терміну «екосистемні послуги» у відношенні до природи і підтримати думку тих науковців, які вказують на неможливість застосування поняття «послуга» до природи [3], однак, наразі вже існують три основні міжнародні класифікації екосистемних послуг: MEA (Millennium Ecosystem Assessment); ТЕЕВ (The Economics of Ecosystems and Biodiversity); СІСЕС (Common International Classification of Ecosystem Services).

Класифікація екосистемних послуг СІСЕС пропонує уніфіковане визначення та стандартизовану типологію екосистемних послуг в ЄС.

Якщо виходити з вищезначеної класифікації, то бібліотеки не відносяться до екосистем у їх класичному розумінні і не надають екосистемні послуги [8].

Разом з тим, слід звернути увагу ще на один аспект проблеми. У 1993 році в роботі James F. Moore [14], проводячи паралель з біологічними системами, запропонував з метою розширення системного підходу до стратегії «розглядати компанію не як члена однієї галузі, а як частину бізнес-екосистеми, яка перетинає різні галузі. У бізнес-екосистемі компанії об'єднують можливості навколо нової інновації....». Ця ініціатива на диво легко була підхоплена в економічних дослідженнях і породила досить небезпечну тенденцію змішування понять.

В подальшому в роботі [17] Rothschild M. розвиває новий напрямок в економіці – біономіку, вводячи термін «інноваційна екосистема» і розглядаючи економіку, як аналог біологічної системи. І знову ж таки термін «екосистема» запозичується з біологічної науки і втрачаючи первісний зміст вживається в економічному середовищі.

Між тим, Christopher Freeman в роботі [10] зазначаючи, що часто «щоб зафіксувати інтерактивний характер відносин технологія-економіка,.... застосовуються аналогії з біологічною еволюцією», попереджав про важливість зваженого підходу до таких аналогій, надаючи розлоге обґрунтування своїх позицій.

Широко застосовується сьогодні термін «екосистема» як скорочення поняття «економічна система». Можна говорити, що після публікації Isenberg (2010) [12] і закріплення терміну екосистема в означеному розумінні на Міжнародному економічному форумі 2013 року його широке використання в публікаціях економістів зросло. Звичайно, що це призвело до певної плутанини і досить ускладнило коректне використання поняття.

Крім того, на початку 2010 року термін «екосистема ПЗ» починає широко використовуватись у звітах міжнародних організацій і національних стратегіях розвитку підприємницької освіти європейських країн. В означених документах термін «екосистема ПЗ» визначає об'єднання всіх напрямків державної підтримки ПЗ в єдину пов'язану теоретичну конструкцію. Це, напевно, пояснює появу досить великої кількості публікацій щодо екосистеми електронних книжок [5].

На нашу думку, така «крадіжка» усталеного терміну, є неприпустимою. Крім того, наявність поняття «екосистемна послуга» дає можливість стверджувати про формування певної економічної системи щодо функціонування екологічної системи. Тобто, використовуючи прийняті скорочення – екосистеми щодо екосистеми. Чи не видається це алогічним?

Ми поділяємо думку О. Веклич, яка розглядаючи екосистемний підхід у вузькому розумінні, підкреслює «прикладний характер його застосування в тій чи іншій сфері суспільних наук (економіка, юриспруденція тощо), який визначає стратегію системного пізнання досліджуваного об'єкта, розуміння і вибір способів і методів вирішення цільових завдань з урахуванням взаємозумовленості і єдності існування цього об'єкта з екологічними факторами» [2].

Таким чином, використання поняття «екосистема» в бібліотечно-інформаційному середовищі наразі має суто економічне тлумачення. Однак, доцільним вважаємо використання не скороченої форми «екосистема бібліотеки», а саме повної – «економічна система бібліотеки».

Крім того, актуальності набуває розробка теорії організації та управління соціо-еколого-економічними системами, що є більш прийнятним і відповідає необхідності інтегрованого підходу до побудови більш модерного, «розумного» суспільства у відповідності із стратегією сталого розвитку. Саме прикладом такої системи можливо розглядати сучасний університет, до підсистем якого відноситься і бібліотечно-інформаційна складова.

Список використаної літератури:

1. Бруй О. М. Збалансована система показників у стратегічному управлінні бібліотекою : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, 27 – соціальні комунікації / Бруй Оксана Миколаївна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2019. – 283 с.
2. Веклич О. А. Сущность и содержание концепта «экосистемный подход» в экономической науке / О. А. Веклич // Экономика Украины. – 2017. – № 12. – С. 52-67. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukrr_2017_12_5
3. Дарбалаева Д. А. Экологические услуги, экосистемные услуги и экосистемные блага / Д. А. Дарбалаева // Экология. Экономика. Информатика: сб. ст. (7-12 сент. 2014, Ростов-на-Дону). В 2 т. Т. 1. – Ростов-на-Дону : Изд-во Южного федерального университета, 2014. – С. 290-292.
4. Дідух Я. П. До питання про співвідношення понять «екосистема», «габітат», «біотоп» та «екотоп» / Я. П. Дідух, О. Л. Кузьманенко // Український ботанічний журнал. – 2010. – Т. 67. – № 5. – С. 668-679
5. Костюк К. Н. Новая экосистема электронной книги и трансформация книжного рынка [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://conf.neicon.ru/index.php/science/overseas2013/paper/viewFile/55/114>.
6. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. Шевчук, Н. Клименко. – Київ : Алерта, 2011. – 696 с.
7. Aquaculture Development. 4. Ecosystem approach to aquaculture [Електронний ресурс]. // The Food and Agriculture Organization of the United Nations : website. – Режим доступа: <http://www.fao.org/documents/card/en/c/983cbbae-237e-54c7-a567-1f5a4adf1003>
8. CICES. Towards a common classification of ecosystem services [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://cices.eu>.
9. Ehrlich P. R. Extinction: The Causes and Consequences of the Disappearance of Species / P. R. Ehrlich, A. H. Ehrlich. – New York : Random House, 1981. – P. 72-98.
10. Freeman Ch. Innovation, Changes of Techno-Economic Paradigm and Biological Analogies in Economics / Ch. Freeman // Revue économique. – 1991. – Vol. 42-2. – P. 211-232.
11. García-Marco F. Libraries in the digital ecology: reflections and trends / F. García-Marco // The Electronic Library. – 2011. – Vol. 29. – № 1. – P. 105-120. – DOI: 10.1108/02640471111111460.

12. Isenberg D. The Big Idea: How to Start an Entrepreneurial Revolution [Електронний ресурс] / Daniel Isenberg // Harvard Business Review. – 2010 – June Iss. – Режим доступу: <https://hbr.org/2010/06/the-big-idea-how-to-start-an-entrepreneurial-revolution>
13. Ju D. Library as knowledge ecosystem / D. Ju, B. Shen // Library Management. – 2015. – Vol. 36. – № 4/5. – P. 329-339. – DOI: 10.1108/LM-08-2014-0094.
14. Moore J. F. Predators and Prey: A New Ecology of Competition [Електронний ресурс] / J. F. Moore // Harvard Business Review. – 1993. – May-June Iss. – Режим доступу: <https://hbr.org/1993/05/predators-and-prey-a-new-ecology-of-competition>.
15. Odum Howard. T. Energy, Ecology, and Economics / Howard. T. Odum // Ambio. – 1973. – Vol. 2. – № 6, Energy in Society: A Special Issue (1973). – Pp. 220-227.
16. Reademption Library EcoSystem: website. <https://sourceforge.net/software/product/Reademption-Library-EcoSystem>;
17. Rothschild M. Bionomics: Economy As Ecosystem. Paperback – 1995, April, – 444 p.
18. Schumacher E. F. Small is beautiful: Economics as if people mattered [Електронний ресурс]. – London : Blond & Briggs, 1973. – Режим доступу: [http://www.daastol.com/books/Schumacher%20\(1973\)%20Small%20is%20Beautiful.pdf](http://www.daastol.com/books/Schumacher%20(1973)%20Small%20is%20Beautiful.pdf)
19. Scott W. The Library as Ecosystem Walter / W. Scott // Library Journal. – 2008. – Vol. 133. – № 16. – P. 28-32.

Ключові слова: бібліотечна діяльність, інформаційна діяльність, екосистема бібліотеки, екологічна система, економічна система, еколого-економічна система.

Ключевые слова: библиотечная деятельность, информационная деятельность, экосистема библиотеки, экологическая система, экономическая система, эколого-экономическая система.

Key words: library activity, information activity, library ecosystem, ecological system, economic system, ecological and economic system.

ДРЕМЛЮГА ОЛЬГА АЛЕКСЕЕВНА

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
заведующая научно-информационным центром научной библиотеки*

РАЗЛИЧИЕ ПОЛИТИК РЕСУРСОВ ПОИСКА ЗАИМСТВОВАНИЙ: ПЛАТНЫЕ И БЕСПЛАТНЫЕ АНТИПЛАГИАТНЫЕ СЕРВИСЫ

Ежегодно в научном мире появляется большое количество новых публикаций, вливающих в глобальное коммуникационное пространство. Среди основных средств коммуникации можно выделить глобальную информационную сеть – Интернет, в которой в открытом доступе сегодня находятся миллиарды страниц различных публикаций. Поэтому выявление потенциального плагиата в научных публикациях практически невозможно без применения специальных программно-технологических средств. Таковыми являются онлайн-сервисы провер-